

Steentijd

Albert Rubrech; *foto's* Cor ten Velde

In de cultuurhistorie van onze samenleving spelen stenen een uitermate grote rol. Omdat 'De Graver' een cultuurhistorisch blad is, is hier een artikel waarvan ik hoop dat u het steengoed vindt.

Drie delen:

- A. Algemeen over stenen in de cultuurhistorie.
- B. De rol van stenen in de Bijbel.
- C. Steentijd in ons eigen Putten.

A. Algemeen

Hout kan vermolmen of verrotten.

Textiel vergaat.

Steen blijft.

Het ontstaan en de oudste geschiedenis van onze aarde lezen we af uit het onderzoek van allerlei soorten gesteentes. Hierover bestaan veel boeken: ik ga dan ook niet in op details.

Maar ik noem namen van cultuurhistorische monumenten van heel vroeger en ook van latere tijd: de Piramiden in Egypte, nog altijd bron van onderzoek en ontdekkingen; de Chinese muur (niet die in Putten!); de godenbeelden op de Paaseilanden; de ruines van oude kastelen en tempels; de nog bestaande kathedralen en oude kleine kerken, ook hier in Nederland; de prachtige oude Griekse beelden; de beeldhouwwerken van grote kunstenaars; de grafstenen op oude en soms ook nieuwe kerkhoven en in oude kerken. Ik denk ook aan zwerfstenen, hunebedden, keistad Amersfoort, enorme stenen bij de grote waterval in park Sonsbeek in Arnhem.

Onder algemeen noem ik ook edelstenen, vaak zeer kostbaar in allerlei sieraden. In de literatuur worden stenen vaak als symbolen gebruikt, zoals 'steengoed', 'keihard', 'versteend' stond hij te kijken, 'struikelstenen', 'slijpstenen', 'schuurstenen', 'steenslag' en zeker nog veel meer.

B. Stenen in de Bijbel

Omdat veel van de lezers van ons blad ook goede bijbelkenners zijn, wijs ik er op, dat in de concordance (soort encyclopedie van bijbelse woorden) 113 keer 'stenen' worden genoemd. Hoewel de bijbel primair een geloofsboek is, geen kunstboek,

geen historisch of cultureel boek, kunnen de stenen ons veel vertellen over religie, kunst of geschiedenis. Leest u eens over de bouw van de tempel van Salomo in dit opzicht: een uitzonderlijke bron van kennis.

Niet alle 113 passages kunnen hier genoemd worden. Ik neem er enige uit: de hoeksteen bij de bouw, een steenworp als afstandsmeter, de grafsteen van Christus' graf, de witgepleisterde grafstenen waarmee farizeeën vergeleken worden, het bouwen op rots of zand, de edelstenenlijst bij Isaia, stenen als straf, de rots-Petrus waarop Christus zijn kerk bouwt, de struikelsteen, de altaarsteen, de afgodsbeelden, de stenen tafelen van Mozes (ze moeten nog steeds ergens verborgen liggen!).

C. Steentijd in ons eigen Putten

Ook bij ons zijn er stenen die cultuurhistorie weergeven. Ik denk op de eerste plaats aan de oude kerk op het marktplein. Bekijk de muren: ze wijzen ons naar diverse bouwperiodes. Merk op dat de toren een heel oud deel is. Merk ook op dat de tufsteen onder aan de toren bij de Dorpsstraat-zijde het oudste deel is.

Tufsteen in de toren van de oude kerk

Gedenksteen tegen de oude kerk

Van nieuwere, helaas tragische tijd is de gedenksteen: "Van hier werden zij weggevoerd". Zo komen we ook bij het stenen beeld van de Puttense weduwe op de gedenkplaats.

En vandaar gaan we even naar de simpele gedenksteen op de plaats van de overval bij Oldenaller. In de oude kerk liggen nog gedenkstenen van vroegere gedenkwaardige mensen, helaas niet meer op de oorspronkelijke plaats. Het oude kerkhofje aan de Brinkstraat heeft nog grafstenen van

Het esculaapteken met jaartal 1966.

veel grafheuvels van meer dan 3000 jaar oud, opgebouwd uit zand (zandkorrels zijn heel kleine steentjes), nog altijd monumenten van de rijksoudheidkundige dienst. Oude kastelen als Vanenburg en Oldenaller. Maar ook veel oude boerderijen. Weet u dat liefst

Midden in de Dorpsstraat een geveltje (met jaartal) dat een gangetje afsluit.

oude Puttense families. Het hele kerkhof aan de Molenstraat/Engweg herinnert aan de 1000-jarige historie van de Kelnarij.

VVV/ANWB-bordje aan de toren.

In de Dorpsstraat/hoek Weverstraat staat het vroegere doktershuis met boven in de gevel het stenen doktersymbool. Midden in de Dorpsstraat een gangetje met daarvoor een jaartal (zoek het zelf maar eens), bijna weggedrukt tussen de huizen. We hebben

Het vroegere doktershuis met esculaapteken op in het witte vlak boven het middelste raam.

31 oude boerderijen in Putten op de Rijksmonumentenlijst staan? Kent u trouwens de 'Rijks'-monumenten van Putten?

Het zijn er 84! We zijn echt niet arm aan cultuurhistorie. Heel veel van deze monumenten zijn opgespoord door Klaas Friso. Veel meer over dit alles vindt u in zijn 'Straatnamenboek' en in het boek 'Gaandeweg'. Ik vind het jammer, ja zelfs een beetje schande, dat er nog steeds geen straatnaam, plein of parkeerplaats naar hem genoemd is. Gelukkig hebben we een Klaas Frisostichting met een jaarlijkse prijs voor verdienstelijke medewerking aan de cultuur van Putten.